

Geschiedenis van de Doopsgezinde gemeente Veendam-Wildervanck (1841) (deel 6 van 6)

Langzamerhand kwamen de gemeentefinanciën er beter voor te staan. Er kwam een batig saldo, dat steeds grooter werd. Dit nam echter niet weg, dat de groote schulden nog steeds niet afgelost waren. In 1841 bood de A.D.S. een renteloos voorschot aan van f 1700.--, waarvan jaarlijks f 100.-- af te lossen, hetgeen van de jaarlijksche subsidie zou worden afgehouden. De gemeente nam dit aanbod met beide handen aan en een paar jaren is de aflossing geregeld geschied, totdat de nieuwe kerk in 1849 is gebouwd; toen werd de resteerende schuld verder kwijt gescholden.

Het jaar 1843 biedt ons nog een merkwaardigheid; de heer Leopold wenschte wel gedoopt te worden, doch niet voor de gemeente.

Daar de predikant den doop niet geheel wenschte af te schaffen, en de kerkeraad daar ook niet voor te vinden was, stelde de leeraar voor, den candidaat te doopen voor den kerkeraad.

De heer Leopold kon zich hiermede ook vereenigen en, aldus is in 1843 te Veendam de doop toegediend alleen voor den kerkeraad. Ik weet niet, of dit ook wel eens elders het geval is geweest. 1)

Boven sprak ik reeds van het bouwen van een nieuwe kerk.

De oude was geheel bouwvallig, en zoo besloot men, nu de finantiën gestadig aan verbeterden, te beproeven een geheel nieuwe en grootere kerk te bouwen.

November 1845 werd er een commissie van 5 personen benoemd, om deze zaak te onderzoeken en reeds in December daarop ging er een lijst rond, waarop 65 leden hebben geteekend.

Onder de namen is ook die van den predikant, ds. Post. De som kon in 3 jaarlijksche termijnen worden voldaan.

De heer Leopold, van wien boven sprake was, en die in dit jaar kerkeraadslid was, teekende op deze lijst slechts f 4.--, "wegens den tegen hem betoonden nijd op 1 Jan. 1846", zooals hij er als kantteekening zelf heeft bijgezet.

Teekenend voor dien tijd is ook een brief van den kerkeraad aan den burgemeester, om het luiden van de klok op de R. K. kerk te verbieden.

De burgemeester beloofde, deze zaak aanhangig te zullen maken bij den gouverneur en dat hij er verder voorloopig niets aan kon doen.

In Juni 1847 werd er een Kerkeraadsvergadering gehouden met de vrouwen der kerkeraadsliden; wat daar besproken werd, is helaas niet genotuleerd.

De collecte voor de nieuwe kerk schijnt voldoende te hebben opgebracht om met den bouw te beginnen. In 1849 was ruim f 7000,--- getekend en September van dat jaar werd het avondmaal reeds in het nieuwe kerkgebouw gehouden. Uit het rekenboek schijnt te mogen worden opgemaakt, dat tijdens den bouw de dienst werd gehouden in de Luthersche kerk. Het volgende jaar schonk iemand de som van f 10.- voor een zilveren doopbekken. Dit jaar 1850 is ook het jaar van vertrek van ds. van Zutphen.

In Augustus van dat zelfde jaar werd met 76 van de 80 uitgebrachte stemmen tot leeraar gekozen ds. A. Winkler Prins Van Tjalleberd, die op 1 December daarop zijn intrede deed met een rede over 1 Cor. 10 : 15.

De periode Winkler Prins is in de geschiedenis van Veendam een belangrijke periode.

De naam der gemeente wijzigde zich in: "Doopsgezinde Gemeente van Veendam en Wildervank".

Deze naamswijziging stond in verband met het feit, dat Stadskanaal zich in 1850 afscheidde en voortaan een afzonderlijke gemeente vormde.

Volgens een ongedateerde ledenlijst, zeer waarschijnlijk, opgemaakt bij de komst van ds. Winkler Prins, waren er toen te Stadskanaal 13 leden.

Een brief van Veendam aan deze leden is nog in het archief aanwezig.

Na deze afscheiding bleven er nog 142 leden over, waaronder ook die in Pekela meegerekend zijn.

Het getal leerlingen bedroeg ongeveer 80.

In de eerste kerkeradsvergadering werd de predikant tot stemhebbend voorzitter van den kerkeraad verkozen.

Tevens werd er op zijn voorstel een nieuw reglement op het armenhuis gemaakt, daar dikwijls wanordelijkheden in dit huis plaats vonden.

De pastorie kreeg een nieuwe bovenkamer, en op kosten der kerk werd er in de keuken van de pastorie een fornuis aangeschaft.

Na de afscheiding van Stadskanaal gingen er ook in Pekela stemmen op om daar een afzonderlijke gemeente te stichten.

De eerste voorbereidingen daartoe werden nog in 1851 getroffen.

De verbindingswegen tusschen Pekela en Veendam waren in zeer slechten staat. Het was voor de leden te Pekela zeer moeilijk te Veendam ter kerk te gaan.

Toch besloot men niet tot volledige scheiding, maar wel tot het bouwen van een afzonderlijke kerk te Pekela.

Reeds in ±1650 moet er te Pekela een afzonderlijke gemeente zijn geweest.

In 1743, dus bijna 100 jaar later, had zij nog een eigen leeraar in Hendrik Wolters.

Daarna is echter, spoedig een teruggang ingetreden, want in 1755 werd Pekela bediend door Jan Panneman, leeraar te Sappemeer, waarmee Pekela zich, naar het schijnt, vereenigd had. Naast Jan Panneman preekte hier ook nog Jan van Dalen.

Dit duurde tot 1778, en tot 1808 hooren wij van deze gemeente zoo goed als niets.

Toch is ze niet te gronde gegaan, want In 1808 sloot ze zich aan bij de naburige gemeente te Veendam.

Het oude kerkgebouw te Nieuwe Pekela werd gesloopt.

Dit gebouw moet gestaan hebben op het erf van den landbouwer Koop Hendriks Boon, een kleinzoon van den ouden leeraar Hendrik Wolters.

Wegens den verre afstand en de zeer slechte verbindingswegen voldeed deze combinatie niet geheel.

De rijtuigen zakten soms tot de assen in den modder en voor de kinderen was het des winters vaak onmogelijk ter catechisatie te gaan.

Er waren toen te Pekela 23 ingeschreven leden en ongeveer 70 zielen.

Toen bood ds. Winkler Prins aan, daar geregeld des middags om de veertien dagen te komen preken, mits men daar een eigen kerkgebouw stichtte.
M. A. HYLKEMA.

1) Nog het vorig jaar werd te Leiden alleen in tegenwoordigheid van twee opzieners der gemeente aan een broeder op meer gevorderden leeftijd de doop toegediend.
Red.

Uit de zondagsbode van .. maart 1926